

Debreceni Egyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Van-e óvodai szleng?

Témavezető:

Dr. Kis Tamás
adjunktus

Készítette:

Nagy Zoltán Krisztián
II. magyar-történelem

Debrecen, 2007

Dolgozatomban azt a kérdést kívánom boncolgatni, és amennyire lehet választ is kapni rá, hogy a szlengnek milyen mélyre hatnak a gyökerei időben az ember életében. Mikor fedezhető fel legkorábban a nyelvhasználóknál a szleng. Megvan-e már az óvodás gyerekek nyelvében is, esetlegesen ez mennyiben hasonlít a „felnőtt” nyelvi szlenghez mind struktúrájában, mind pedig a meglévő szavak tekintetében. Persze tudjuk, nem csak felnőttek nyelvében él a szleng, mint olyan, hiszen ott van például a diáknyelv. De vajon, csak az iskolában jelenik először a standardtól ily módon eltérő nyelvhasználat?

A szleng fogalma, fontosabb kérdései

Ahhoz viszont, hogy ezt a kérdést tisztázzuk, mindenekelőtt azt kell meghatároznunk, hogy mi is tulajdonképpen a szleng. Ám ez a látszólag egyszerűnek tűnő feladat komoly nehézségeket vet fel. Ugyanis tetemes mennyiségű szakirodalom született abból a célból, hogy tisztázza azt, hogy mit is takar a szleng fogalma. Ebből kiindulva azt gondolhatnánk, hogy biztosan rendkívül kielégítő, minden szempontból helytálló definícióhoz juthatunk. De ez nem így van. A szlengkutatás egyik központi kérdése éppen tárgyának, a szleng fogalmának meghatározása. Erre a kérdésre azonban tökéletes válasz nem született. Ez nem azt jelenti, hogy semmiféleképpen nem tudjuk megmondani, hogy mi is a szleng, csupán azt, hogy nem született olyan minden kutató szempontjait kielégítő definíció, ami tökéletesen helytálló lenne, és melynek alapján mindenki ugyanazt értené a szleng fogalma alatt. Ez kissé furcsán hangzik, hisz nagy valószínűséggel a legtöbb embernek a szleng, mint fogalom, vagy mondjuk inkább, hogy jelenség biztosan nem idegen. Ez viszont éppen azért van így, mert a szlenget „mindenki felismeri, de senki sem tudja meghatározni”. Így ezt a szlengmeghatározást vagyunk kénytelenek elfogadni. Ezzel azonban nem tudunk meg többet a szlengről. Hogyan is juthatnánk közelebb a szleng fogalmához? Az összes eddig napvilágot látott terminust itt nem kívánom számba venni, hisz dolgozatom célja nem is ez. Ahhoz viszont, hogy a dolgozat elején felvázolt problémához közelebb jussunk, sok mindent tisztáznunk kell a szlenggel kapcsolatban.

Nagyon sok helyen találkozunk olyan definícióval, miszerint a szleng nem más, mint az argóból, azaz a tolvajnyelvből átvett elemek keveredése a köznyelvvél. Ezzel a megfogalmazással találkozhatunk például a legtöbb középiskolás nyelvtankönyvben is. Tagadhatatlan ugyan, hogy számos szlengszó valóban a tolvajnyelvből került át pl: *szajré*, ám a szlenget mégsem redukálhatjuk az argóval vegyített köznyelvi rétegre, hisz nyilvánvalóan nem csupán olyan szlengszavak léteznek, amelyek a tolvajnyelvből kerültek át. Különösen nem érthetünk egyet ezzel a felfogással, ha figyelembe vesszük KIS TAMÁS (1997: 241) véleményét, aki a szlenget nyelvi univerzálénak nevezi, és a szlenget mind időben, mind pedig térben

sokkal kiterjedtebb jelenségként értelmezi. Szerinte a szleng minden beszélt nyelvnek minden beszélt korszakában jelen van. Továbbá fontosnak tartok megemlíteni még egy rendkívül fontos kritériumot, amire szintén KIS TAMÁS hívja fel a figyelmünket, nevezetesen arra, hogy a szleng kialakulásának egyik alapfeltétele egy olyan beszélőközösség, amelynek tagjai intenzív kapcsolatban állnak egymással. A szleng egyébként sem csupán bizonyos szavaknak az előfordulását jelenti, amelyek nem használatosak a köznyelvben, vagy esetleg a köznyelvben is megvannak ugyan, de más értelemben használják őket. A szleng túlmutat ezen, hiszen valóban jelent egyfajta szókészletet, másrésztől viszont nyelvhasználati, stilisztikai forma. Azonban ha stilisztikai formának tekintjük meg kellene tudnunk mondani, hogy milyen stílusárnyalathoz soroljuk, de ez így nem határozható meg, hisz a szleng rendkívül változatos. KIS TAMÁS szerint a szleng inkább nevezhető a beszéd egyik műfajának (1997: 246), hisz együtt jár egyfajta világszemlélettel, humorral. Sőt elsődlegesen beszédműfajnak tekinthetjük, és csak a miatt alkothat a szleng lexikai kategóriát, mert bizonyos szavak, legyenek azok a köznyelv számára alakilag is ismeretlen szavak, vagy emocionális többlettel felruházott a köznyelvben is használt szavak, melyek a szleng nyelvhasználatában kapnak új értelmet, ebben a beszédműfajban válnak használatossá. SZILÁGYI N. SÁNDOR azonban helyesebbnek tartja a beszédmód terminust, nevezzük tehát annak. Nos, ezzel talán valamivel közelebb jutottunk magához a jelenséghez, és ugyan fentebb óvakodtam attól, hogy szóljak valamennyi definícióról, amely a szleng fogalmát hivatott tisztázni, mégis elkerülhetetlennek tartom néhánynak az említését a teljesség igénye nélkül, hisz ennek híján egyrészt még inkább töredékes képet kapunk, másrészt igyekszek olyan megközelítéseket tárgyalni, ami előbbre viheti dolgozatom gondolatmenetét, és később támaszkodhatok rájuk.

A különböző megközelítésekben nem kívánok időrendben haladni, ám két korábbi munkát mindenképpen ki szeretnék emelni. Egyrészt azért, mert a *szleng* szakszót itt használják először terminus technikusként a magyar nyelvtudományban, másrészt számos nagyon fontos kérdést tárgyal mind a későbbi tudományos munkák, mind pedig ezen dolgozat szempontjából. Mindkét munka 1980-ban látott napvilágot; SZILÁGYI N. SÁNDOR *A csoportjellegű szövegek* című tanulmánya, valamint PÉTER MIHÁLY: *Szleng és költői nyelvhasználat*. Ezekben a munkákban vetődik fel a *szleng*nek, mint szakszónak a használata és különül el az argótól és zsargonról. Valamint itt rögzül, hogy a nyelvtudományban erre a jelenségre a szleng terminus használatos, nem jassznyelv, pesti nyelv stb. A szleng szó egyébként az angol slang átvétele. SZILÁGYI N. SÁNDOR a csoportjellegű szövegek közé sorolja a szlenget. Ezen szövegekre (csoportjellegű szövegek) „az jellemző, hogy bennük számos elem árulkodik a beszélő társadalmi hovatartozásáról”. A csoportjellegű szövegeken belül megkülönbözteti a zsargont, az argót és a szlenget. A zsargonnak és az argónak is a létrejöttében kihangsúlyozza az elkülönülés szándékát, viszont a szleng nem annyira az elkülönülés, mint inkább az együvé tartozás kifejezésének igényéből ered, bár a zsargon esetében is szó esik az összetartozás kifejezésének fontosságáról. Korábban számos nyelvész nem tekintette a szlenget olyan fontos jelenségnek, hogy érdemben kelljen foglalkozni vele, sőt olyan vélemény is akadt, amely szerint a szleng egyenesen elvetendő, és a köznyelvi forma valamiféle deviáns helyettesítőjének

értelmezték. Természetesen olyanok is akadtak, akik pozitívként említették a szleng eleven, friss kifejezés és nyelverteremtő erejét. Nagyon sokan kapcsolták össze a szleng beszélőket az erkölcstelenséggel, ami nyilván annak köszönhető, hogy a szleng kétségkívül tartalmaz durva kifejezéseket is. Ezzel szemben SZILÁGYI N. SÁNDOR a szleng és erkölcs kapcsolatát inkább a szleng érzelemleplezésében látja. Ez pedig a leglátványosabban a fiatalok nyelvében van jelen: A fiatalok igyekeznek érzelmeiket leplezni, és a szleng cinizmusának álarca mögé bújva ezt teszik.

PÉTER MIHÁLY fent említett tanulmányában a költői nyelv bizonyos mechanizmusait rokonítja a szlenggel. A hasonlóságot a költői nyelv és a szleng között a „másként mondásban” látja. Erre legegyszerűbb példának köznyelvben használt szavaknak azonos vonatkozású, de más alakú szóval történő helyettesítését hozza. Ez a jelenség megvan a költői nyelvben: *bor-nektár*, *hegycsúcs-bérc*, és a szlengben is: *fiú-csávó*, *munka-melő* stb...

Az ezekben a tanulmányokban felmerülő kérdések mellett még van néhány, aminek tisztázása közelebb vihet minket a szleng fogalmához. Egyes szerzők konkrét fogalom meghatározása helyett azért kívánom inkább ezen fogalmak, kérdések által tárgyalni a témát a továbbiakban, mert kevés konkrét fogalom meghatározással találkozhatunk az egyes szakirodalmakban, valamint sokak szerint nem is lehet egyetlen jól körülírható konkrét definícióval leírni ezt a jelenséget, mint azt már dolgozatom elején is említettem. CONNIE EBLE: A szleng meghatározásáról írt tanulmányában például azt mondja, hogy a szlengdefiníció hiányának egyik oka, hogy a szlengszavak és kifejezések általában rövid életűek, jelentésük megfoghatatlan, a társadalom periferiáján élő csoportok használják őket. (Ami szerintem ebben a formában nem igaz, de ennek a tárgyalása már egy másik problémát vet fel, erről pedig később kívánok szólni), másrészt főleg szóbeli kommunikációban használják őket, ezért függenek az adott kommunikációs helyzettől. Tehát a szleng szóbeliségét hangsúlyozza. Ezt feltétel nélkül elfogadhatjuk, hiszen ilyen vagy olyan formában számos tanulmányban találkozhatunk vele, és szerintem a szleng egyik legjellemzőbb tulajdonságának tekinthetjük. ERIC PARTRIDGE szerint is: „a szleng inkább beszélt, mint írott nyelv (pontosabban szókincs), és rendszerint inkább a beszédből ered, mint a nyomtatott szövegből.” KIS TAMÁS szerint is: „a szleng jellegzetesen szóbeli jelenség” írásban ritkán rögzítik, inkább a kötetlen kommunikációs helyzetekre jellemző. Ezért is van, hogy hivatalos szóbeli és írásos szövegekben nemigen találkozunk velük. Látszólag ennek a tendenciának mond ellent, hogy mégis tudunk számos irodalmi példát hozni egyes regényekből. De ez valójában, nem hogy ellent mondana, sokkal inkább alátámasztja a szleng e jellemzőjét, hiszen éppen a párbeszédes részeknél találkozhatunk ilyen példákkal. Ezzel teszi az író valóságosabbá a közlést, és jellemzi szóhasználatukon keresztül szereplőit. CONNIE EBLE említett még egy okot, ami nehezíti a szleng gyűjtését, szótározását, és ezzel együtt definiálását. Ez pedig az, hogy a szlengszavak jelentős hányada igen rövid életű. PÉTER MIHÁLY is rámutat erre a problémára, amikor a szleng alapvető paradoxonáról beszél; „amely egyfelől nyelvmegújító törekvésében, az elkülönülés vágyában, másfelől viszont képződményeinek rendkívül gyors, és széleskörű elterjedésében, valamint

ugyanilyen gyors elhasználódásában, kopásában jelentkeznek.” Számos szlengszó van, amelyek elterjedésük miatt a semleges stílus részévé válik, például a *matek* szó, amely eredetileg a diáknyelv produktuma, de ma már szinte valamennyi nyelvhasználó ismeri, és sokkal inkább a köznyelvihez közelebb lévő formának érezzük. Más szavak pedig egyszerűen kihalnak, teljesen eltűnnek a nyelvhasználatból. Eszerint vannak bizonyos szavak, kifejezések, melyek egy idő után fölöslegessé válva szelektálódnak. OTTO JESPERSEN így ír erről:

„A szleng létrehozásához szükséges alapvető impulzus egy bizonyos intellektuális felsőbbrendűségérzet. Ha úgy találjuk, hogy egy bizonyos szó elcsépeltté vált, túlságosan jól ismert, elegünk van belőle, keresünk egy új szót, amely csiklandozza a fantáziánkat, és kielégíti a szórakozás, de legalábbis a kellemes, változatos iránti vágyunkat. A szleng az emberiség játékszerének (Spieltrieb) eredménye; valami újdonság játékos létrehozása ott, ahol tulajdonképpen semmi újra nem volt szükség. A józan gondolkodás fényében a régi szó is elég jó, csak éppen úgy érezzük, hogy már nem tudjuk elviselni. A szleng nyelvi luxus, sport, és mint minden sportot, ezt is elsősorban fiatalok úzik. A fiatal férfiak jobban kedvelik, mint a fiatal nők (legalábbis korábban így volt). Röviden úgy jellemezhető, mint az elnyűttség és kopottság elleni harc. Néha fenegyerekeskedő arculatot ölt, máskor azonban szinte poétikusnak mondható. Igen sok szó átvitt értelmű használata a szlengben költői lelemény, amely lehet igen üdítő is. Egy szlengkifejezésnek természetéből fakadóan frissnek kell lennie: de éppen ebből adódik, hogy ha egy ideje használatban van, már nem ugyanazt a hatást éri el. Egy túl gyakran használt szlengszó épp oly lehangoló, mint egy agyonolvasott történet, vagy egy régi vicc. A szlengnek tehát gyakori megújulásra van szüksége. Sok szlengszó azonban igen rövidéletű, bármilyen széles körben ismerik is ideig óráig. A szleng egy bizonyos helyen születik meg, és bámulatatosan rövid idő alatt képes széles körben elfogadtatni magát. Néhány szó elég szerencsés ahhoz, hogy egy egész országban elterjedjen, míg más szavakat csak bizonyos helyeken használnak.”¹ A szlengszavak kérészerűsége mellett JESPERSEN számos fontos kitélet említ a szlenggel kapcsolatban. Részben olyat, amiről már fentebb szó esett (a szleng és a költőiség kapcsolatára gondolok), részben pedig olyat, amit a későbbiekben kívánok tárgyalni, ezek pedig; a szleng esetleges fölöslegessége, a szleng használói, és kreativitása. A kreativitás a szleng rendkívül fontos tulajdonsága, hisz épp ebben rejlik kifejezőereje. Leginkább újszerűnek, találónak, szórakoztatónak akkor hat, amikor először halljuk, többszöri használatukkal, elterjedésükkel elkopnak, veszítenek kifejezőerejükből. Van még egy dolog, amit feltétlenül meg kell említeni, ez pedig a szlengszavak plusz nyelvi energiája, emocionális többlete. Ezzel kapcsolatban KIS TAMÁS fogalmazza meg a szleng legfontosabb szóalkotási módját, az úgynevezett „érzelmi szóalkotást”. Ebben a szóalkotási módban úgy is jöhetnek létre szavak, hogy azoknak mind alakja, mind jelentése megmarad, csupán stílárius minősége változik, ily módon képes bizonyos szavakat alkalmi szlengszóvá tenni. Ezek a szavak azonban csak bizonyos

¹ OTTO JESPERSEN(1999): A szleng. Mi a szleng? KIS TAMÁS szerk. 203–204.

kontextusban szlengszavak, más kommunikációs helyzetben viszont nem azok. VLAGYIMIR JELISZTRATOV pedig szleng kapcsán a bioszféra nyelvbe lövellt energiafőlségéről beszél, a szlenget ily módon passzioláliának tekinti. JESPERSEN kapcsán említettem fentebb, hogy mint az az idézett sorokból is kiolvasható a szlenget nyelvi luxusnak tartja, azt mondja, ott hozunk létre valami újat, ahol arra semmi szükség nincs. Tehát tulajdonképpen főlslegesnek tartja. Ez feltűnően egybevág JELISZTRATOV véleményével, aki mikor a szlenget, mint passzioláliát említi azt mondja: „Hiszen a szlengre gyakorlati szükség tulajdonképpen nincs.” A két szerző gondolatainak folytatása is egyezéseket mutat; JESPERSEN mikor a szlenget a sporthoz hasonlítja, azt mondja: „és mint minden sportot, ezt is elsősorban fiatalok űzik.” JELISZTRATOV pedig néhány sorral lentebb azt, hogy a szlenget az ifjúsággal hozzák összefüggésbe teljesen törvényszerűnek tartja. Azt mondja:

„Az energiafőlség éppen a populáció fiatalabb részénél figyelhető meg. A szleng legaktívabb, legfáradhatatlanabb hordozói a gyerekek. Az iskolai szleng sokkal intenzívebb például a főiskolásnál, és ezt ritkán vesszük észre.”

Ezzel érintettük a szleng néhány fontos tulajdonságát, a legutóbb tárgyalt probléma pedig már átvezet egy másik témához, egy olyanhoz, ami talán még szorosabban kapcsolódik a dolgozat témájához, mint az eddigiek. A továbbiakban a szleng típusairól és használoiról kívánok szólni

A szleng típusai

Mint az valószínűleg az eddigiekből is kitűnt, a szleng korántsem egyszerű nyelvi jelenség. És mint oly sok nyelvi jelenség ez sem homogén, nem alkot egységes leírható kategóriát, de ez magából a nyelv tulajdonságaiból is következik. Számos szakirodalomban megkülönböztetnek különféle szlengeket (ez alatt szlengtípusokat értek). Ezt az elkülönítést a szlengszavak kialakulása és elterjedtsége alapján tartják fontosnak. Már fentebb említettem KIS TAMÁSra hivatkozva, hogy a szleng kialakulásának alapfeltétele egy olyan beszélőközösség megléte, amelynek tagjai állandó, vagy rendszeres, de mindenképpen intenzív kapcsolatban álljanak egymással. A szleng tehát ilyen csoportokban, úgynevezett kiscsoportokban alakul ki, és innen terjed szét tágabb nyelvi közegek felé. Ez a kiscsoport lehet akár két ember is, de természetesen nagyobb közösség is, a fontos az, hogy szoros kapcsolatban álljanak egymással és valamilyen életvitel, vagy tevékenység összekapcsolja őket. Ennek a kapcsolatnak az alapja természetesen lehet bizonyos tekintetben önként választott, ha például azonos érdeklődési körű, vagy azonos munkát végzők csoportjáról beszélünk. De lehet kényszerű is ez a kapcsolat, például börtönben egymás társaságába került egyének esetében. A lényeg tehát az, hogy adott egy bizonyos kiscsoport, akinek tagjai kapcsolatban állnak egymással, és van valamilyen szociológiai háttér, ami összeköti őket. Az ebben a közegben létrejövő szlengszavak- kifejezések nyilvánvalóan azzal a valamennyire zárt világgal

lesznek kapcsolatban, amikben az adott csoport tagjai benne élnek. Ennek megfelelően a létrejött szlengszavak az őket körülvevő anyagi világra vonatkoznak, vagy legalábbis annak egy bizonyos részére, vagy pedig azokat a tevékenységeket nevezik meg, amiket a csoport tagjai végeznek, vagy ami életvitelükkel kapcsolatos. Az, hogy az ezekben a csoportokban létrejövő szavak közül, mik kerülnek ki, és válnak szélesebb rétegek szlengjévé, nyilvánvalóan attól függ, hogy az adott szó milyen valóságdarabra vonatkozik, hogy az lehet-e ismert egy, a csoporton kívül élő ember számára, vagy sem. Nyilván, ha a csoporton kívül lévő ember nem ismeri az adott fogalmat, akkor nem fogja átvenni annak szleng-elnevezését. Ily módon a kiscsoportból kiszűrődő szleng inkább az általánosabban ismert fogalmakra vonatkozik. Amint arra KIS TAMÁS is remekül rávilágít, a szókincs ezen kettőssége csupán a csoportot kívülről szemlélők szempontjából releváns, hiszen a csoport tagja számára homogénnek tűnik az egész rendszer (természetszerűleg, hiszen ő, ők hozták létre). Több a szleng témájában született nyelvészeti munkában találkozhatunk a szakszleng, és a helyi szleng kifejezésekkel. Ezeket a fogalmakat egy, a kiscsoport szlengjétől tágabb kategóriában; a nagycsoport-szlengben értelmezhetjük. A nagycsoport-szleng kiscsoportok szlengjéből jön létre. Nyilván ezek a csoportok is kapcsolatban állnak egymással, de nem olyan szoros kötelékek fűzik őket össze, mint a kiscsoport tagjait. A kiscsoport tagjai az egyes szlengszavak hordozói a csoportok között. Nos tehát ezen a kategórián belül különítünk el helyi szlengeket és szakszlengeket, aszerint, hogy az egyes csoportok közötti kapcsolat területi, vagy pedig szakmai. De amint KIS TAMÁS is rámutat, ezek az alcsoportok ilyen tiszta formában nem jelennek meg, sokkal valószínűbb helyi szakszlengek megléte. Azok a szavak pedig, amelyek nem köthetők semmilyen területhez, illetve nem takarnak olyan fogalmat, ami a köznyelvben nem ismeretes alkotják a közszlenget.

Ez azonban csupán nyelvészeti tipológia! A valós nyelvhasználatban csupán a kiscsoport-szleng létezik, amelyek egyszerre képviselik az összes többi típust, hiszen egyszerre helyi szleng, és szakszleng is.

A szleng használói

Láthattuk, hogy a szleng terjedése (a kiscsoportból a nagycsoportba, majd onnan a közszlengbe) függ attól, hogy milyen csoportban alakult ki. A szlengteremtő kiscsoportokat KIS TAMÁS a tagok szabadsága alapján osztja két típusba. Megkülönböztet nyitott és zárt csoportot. A nyitott csoportban a csoport tagjai nem egész idejüket töltik együtt (diákok, sportolók, munkatársak stb.), valamint saját akaratukból tagjai a csoportnak, a zárt csoport tagjai viszont szinte egész idejüket együtt töltik, és nem szabad akaratukból kerültek a csoportba és természetesen nem is kerülhetnek ki szabad akaratukból a csoportból (börtön). Egyébként ezt már fentebb, más kontextusban említettem. Természetesen az, ahogyan a csoport szerveződik nyelvhasználatukban is tükröződik. A zárt csoportban sokkal egyszerűbb lesz a nyelvhasználat, hiszen azzal, hogy minden idejét a csoportban tölti, mintegy

kilép a társadalomból, és csak a belső beszédhelyzetekhez kell alkalmazkodnia. Ezek a helyzetek azonban sokkal inkább megkövetelik a belső nyelvet, a szleng használatát. Hiszen ha nem akar kirekesztődni a csoportból kénytelen használni a szlenget. Ezzel szemben a nyitott csoportokban, ahogy a csoportba való ki és bekerülés is, úgy a szleng használata is sokkal inkább az egyéntől függő, fakultatív jellegű. A nyitott csoportban nyilván más motiválja a szleng használatát. MATIJEVIC LAJOS a következő pontokban sorolja fel a diáknyelv kialakulásában fontos tényezőket: „a közösséghez, a csoporthoz tartozás érzése, a kívülállóktól való elkülönülés, szembeszegülés a felnőttekkel, a tréfálkozás, a csúfolódás, a gúnyolódás, az utánzás, a feltűnés, a vagánykodás és a konvencionális dolgok megváltoztatása.”

Ezzel tehát eljutottunk odáig, hogy képet kaptunk arról, hogy milyen nyelvi jelenség a szleng, hogyan jön létre, kik hozzák létre, mik az ehhez szükséges feltételek, hogyan terjed, kik a használói. Dolgozatom elején azt tűztem ki célul, hogy választ kapjak arra a kérdésre, hogy milyen korán fedezhető fel az ember nyelvében a szleng.

Az óvodás gyermekek már többé-kevésbé birtokában vannak anyanyelvüknek, mire az iskolába lépnek pedig már szinte valamennyi nyelvtani viszonyt képesek kifejezni, és beszédük már majdnem teljesen olyan, mint a „felnőttek” beszéde. Nyilván mondanivalójukat nem olyan árnyaltsággal fejezik még ki, és szókincsük is töredéke még annak, amit egy átlagos műveltségű felnőtt magáénak tudhat. De az, hogy nem képesek magukat oly választékosan és árnyaltan kifejezni természetesen nem akadályozzák meg az óvodás és kisiskolás gyerekeket mindennapi tevékenységükben, hiszen nem kell nagy nyilvánosság előtt felszólalniuk, és nem kell például még korunk globális problémáiról értekezést írniuk. De valóban ennyi csupán, amiben a gyermek nyelve eltér a felnőttétől? (Még itt szeretném megjegyezni, hogy „felnőtt” alatt olyan beszélőt értek, aki már teljes mértékben birtokában van nyelvének. Tehát nem csupán a munkába járó, kenyérkereső, iskoláit már elvégzett emberekre gondolok. Természetesen azért, mert dolgozatom témája szempontjából nem is ez a fontos. Másrészt pedig, mint tudjuk a diáknyelvet, mint olyan a szlengbe tartozó jelenség. Azon belül is a szakszlangok közé sorolják. Tehát azt, hogy iskolás kapcsolatok, és nyelvi érintkezésekben már szerepet játszik a szleng, azt tudjuk.) De vajon csak az iskolában jelenik meg a szleng mint nyelvi jelenség először? Ahhoz, hogy ezt megtudjuk, először meg kell néznünk, hogy a nyelvvelsajátítás, és nyelvfejlődés milyen szakaszban van az óvodás korban. Továbbá azt is fontosnak tartom megvizsgálni, hogy milyen társas viszonyok jellemzőek az óvodás korú gyerekekre. Ezt azért tartom fontosnak, mert, mint azt már korábban tárgyaltam, a szleng kiscsoportban jön létre, és megvannak bizonyos feltételei a szleng létrejöttének, amik elválaszthatatlanok a csoporttól, melyben létrejön. Mint már azt fentebb említettem, ilyen legfontosabb feltétel, egy olyan beszélőközösség, amelynek tagjai napi intenzív beszédkapcsolatban állnak egymással. Látszólag az óvoda kielégíti ezen kitételeket legalábbis többé-kevésbé. Azért mondom azt, hogy csak többé-kevésbé, mert egy óvodai csoport ugyan egy iskolás osztályhoz hasonlóan rengeteg időt töltenek együtt. Sőt, tulajdonképpen az óvodás gyerek hétköznapjainak nagy részét az óvodában tölti. Mert a szülő általában reggel munkakezdés előtt

beviszi a gyereket az óvodába, és munkája végeztével megy érte. Ami átlagosan tehát hétköznaponta körülbelül 8 órányi óvodai időtöltést jelent. Azért tettem mégis hozzá azt, hogy csak többé-kevésbé elégíti ki ezt a kitélt az óvodai együttlét, mert mégsem olyan állandó közösséget alkot egy óvodai csoport, mint egy iskolai. Gondolom ez annak köszönhető, hogy az óvodába járás nem kötelező. Viszont ami talán pozitívumként megemlíthető, az az, hogy egy iskolai osztályban ugyan körülbelül annyi időt töltenek együtt a gyerekek, mint az óvodában, vagy lehet még kevesebbet is. Azonban az iskolában a gyerekek idejük nagy részét tanórákon töltik, ahol figyelmük le van kötve (már amennyire le lehet kötni a figyelmüket). És az egymással való beszélgetésük főleg az óráközi szünetekre korlátozódik. Hogyha adódik is lehetőség egyes tanórákon az egymással való társalgásra, esetleg valamilyen téma megvitatására, az legtöbbször valamilyen tanár által választott témára vonatkozik. Egy ilyen beszélgetés azonban jellegéből adódóan inkább kötött beszélgetés, nem olyan kötetlen társalgási stílus jellemzi, mint azt a közeget, ahol a szlenget használják. Egy óvodai közösségben azonban az óvónő által vezetett kötöttebb témájú beszélgetések nem kapnak olyan hangsúlyt, mint az iskolában. Ráadásul az óvodában tanórák sincsenek, bár foglalkozások igen, de közel sem vesznek el annyi időt a gyerekek szabadidejéből, mint az iskolai tanórák. Tehát a gyerekek sokkal több időt töltenek el szabadon az óvodában, mint az iskolában, és sokkal több alkalom nyílik szabad, kötetlen témájú társalgásra. És ezek az informális beszélgetések elviekben sokkal jobban kedveznek a szleng létrejöttének. Viszont ahhoz, hogy feltételezzük azt, hogy ezek a meglévő feltételek valóban kedvezzenek a szleng kialakulásának, és azt eredményezzék is, meg kell vizsgálnunk, hogy a nyelvi feltételei adottak-e a kialakulásnak. És a társas viszonyok elemzése mellett ki kell térnünk a gyermekek nyelvi fejlődésére ebben az időszakban.

Az iskolába a gyerekek általában hetedik életévüket betöltve kerülnek. Ez a kor nyilván nem véletlen eredménye, hisz ekkorra már majdnem olyan a gyermek nyelve is, mint a felnőtté. És ekkorra válik képessé arra, hogy megismerkedjen, és elsajátítsa a nyelv írott változatát. Ám idáig hosszú út vezet. Az óvodába kerülő általában 3 éves gyerekek nyelve még nagyon messze áll ettől a fejlettségi szinttől. Óvodába kerülve még vannak bizonyos hangok, amelyeket nem képesek kiejteni. A 3-4 éves gyerekek nyelvében szembetűnő minőségi és mennyiségi fejlődés tapasztalható. GÓSY MÁRIA ezt az időszakot a verbális mámor időszakának nevezi (GÓSY 1999: 186), hiszen ekkor válik megfigyelhetővé többek között a legtöbb gyereknél az igék használatának ugrásszerű növekedése. Ez főleg azért lehet szembetűnő, mert a gyerekek korábban nyelvi megnyilvánulásaikban inkább a főnevet preferálták. Ekkorra már csökkennek az analógiás alaktani tévesztések, mondat szerkezetük is bonyolultabbá válik, gyakoribbá válnak az alárendelő mondatok, a ragok és jelek használata kezd teljes körűvé válni. Az igéket a gyerekek minden számban, személyben, időben és módban tudják már használni. És ami nagyon fontos a gyerekek szeretnek ebben az időszakban sokat beszélni. Beszédük egyre összefüggőbbé válik, egyre hosszabb mondatokban beszélnek. Valamint szókincsük is nagymértékben gyarapszik. (Köszönhetően annak, hogy érdeklődésük mindenre kiterjed, és mindenre kíváncsiak, amivel csak kapcsolatba kerülnek, vagy amiről hallanak.)

Ebben a korban a gyerekek rendkívül aktívak, éppen az okoz nekik örömet, hogy csinálnak valamit, és ez amint mondtam, nem csak a fizikai cselekvéseikben nyilvánul meg, mint a szaladgálás, és a játék. Ezt az energiát, elevenséget éppúgy fordítják beszédre is. Játékaik közben is szinte mindig beszélnek, kommentálják, amit csinálnak, még olyankor is, ha egyedül vannak. Érdekes dolog az együttléttel, és a játékkal kapcsolatban, hogy a kisebb gyerekek, nem úgy játszanak együtt, mint a nagyobbak. Ők még nem is igazán tudnak egymással játszani. Tulajdonképpen csak egy helyen játszanak, de mindenki mást csinál, és ezt ők úgy élik meg, hogy együtt játszanak. Fejlődésükkel fokozatosan később alakul ki az utánzás, ahol már együtt mozogva, kölcsönösen utánozva egymást többnyire ugyanazt csinálják a csoport tagjai. Ezt azért tartottam fontosnak megemlíteni, mert a nyelvi formák terjedésében is fontos szerepet kap egymás utánzása. De természetesen nagyon fontos ebben az esetben is a felnőttek mintaadó szerepe. De erről még később szó lesz. A társas kapcsolatok fejlődésében, és csoportosulások formáiban MÉREI FERENC és V. BINÉT ÁGNES öt szintet különböztet meg, amelyben az utánzásnak és modellkövetésnek fontos szerepe van, ezek pedig a következők:

- Együttlét: Ebben a csoportosulási formában a gyerekek az egy helyen tartózkodást vélik együtt játszásnak. A játék tartalma nem is igazán fontos az ilyen helyzetekben. Sokkal nagyobb a jelentősége annak, hogy együtt, azaz inkább egy helyen vannak. (Ezt a jelenséget én is megfigyeltem egykorú, egymást ismerő óvodás gyerekeknél, akik láthatóan sokkal jobban érezték magukat, és jobban élvezték a játékot, amikor egymás mellett játszottak, pedig hosszú ideig a másikhoz sem szóltak, sőt nem is nagyon figyelték, hogy a másik mit csinál.)
- Együttmozgás: Együttmozgás során a gyerekek kölcsönösen utánozzák egymást. Erre példa, amikor a csoportban valamelyik kitalálja, hogy ő most kutya lesz; négykézlábra ereszkedik, és ugatni kezd. Példáját több gyerek is követi, ők is „kutyává válnak”. Együtt ugrálnak négykézláb, és ugatnak, olykor szétválnak, de még mindig ugyanazt a tevékenységet csinálják, ez tartja őket össze.
- Tárgy körüli összeverődés: Ennek során valamilyen érdekes, vonzó tárgy köré csoportosulnak. Ha ez nem megy túl a szemlélődésen, akkor általában nem tart túl sokáig, vagy pedig megszabják, hogy milyen játékokat lehet az adott új eszközzel játszani, meghatározzák funkcionalitását, sőt ha esetleg nem ismert, vagy még ha ismert is, elnevezik. Ennek a momentumnak fontos jelentőséget tulajdonítok, és később bővebben kifejtve még visszatérek rá.
- Összedolgozás: Ennek során a gyerekek már valóban együtt játszanak, eddig a gyerekek a csoportalkotás, a társas kapcsolatok szempontjából passzívak voltak, csupán utánoztak valamelyik társukat, mintát követtek. Az összedolgozás során azonban a gyerekek már egy közös célért egymást segítve játszanak (dolgoznak). Ez leggyakrabban az építőjátékoknál figyelhető meg.

- Tagolódás: Összedolgozás során gyakran kialakul valamiféle munkamegosztás, a gyerekek különböző szerepeket töltenek be. (Például papás-mamás jellegű játékoknál). (MÉREI-V. BINÉT ÁGNES 1985: 135–7)

Mivel a szleng az úgynevezett kiscsoportban alakul ki, én pedig most azt kívánom vizsgálni, hogy alkalmas-e az óvodai közösség, mint olyan arra, hogy benne szleng keletkezzen, össze kell vetni az eddig felvázolt óvodai társas kapcsolatokat a kiscsoport tulajdonságaival. És meg kell vizsgálni azokat az elemeket, amelyek hasonlóságokat, vagy egyezéseket mutatnak. Egy adott óvodai csoport, és az úgynevezett társadalmi kiscsoport is két vagy több emberből áll, akik kapcsolatban állnak egymással. Van egy, vagy több közös tulajdonságuk, minden valószínűség szerint az óvodai csoportban is alakulnak ki szabályok az együttműködés során (erre utal például az óvodai társas fejlődés legmagasabb szintje; a tagolódás). Viszont az, nem feltételezhető egy óvodás csoportról, hogy bizonyos célok és érdekek közös megvalósításának tudata élne, sőt szerintem az sem feltétlenül tehető fel, hogy magukat minden más csoporttól megkülönböztető önálló egységként kezelnék.

Ez alapján felvetődhet a kérdés, hogy érdemes-e egyáltalán vizsgálni az óvodai szlenget? Még inkább elgondolkodtató a kérdés, hogyha ehhez hozzávesszük, hogy SZILÁGYI N. SÁNDOR azt mondja, már általam is említett tanulmányában, hogy a fiatalok a szleng cinizmusának álarca mögé leplezik érzelmeiket, félnek azok kinyilvánításától, viszolyognak az érzelgősségtől. Ezzel szemben egy óvodás gyerekeknek „ami a szívéen, az a száján”. Szabadon kinyilvánítják érzelmeiket, megmondják akárkinek véleményüket. Sőt ahogy tapasztaltam egyes gyerekek igen könnyedén „szerelmet” is vallanak... A szleng kialakulásában SZILÁGYI N. SÁNDOR szerint szerepet játszó érzelemleplezés tehát az óvodásoknál nemigen játszik szerepet.

Akkor mégis mi alapján feltételezhetjük, hogy van óvodai szleng? VLAGYIMIR JELISZTRATOV a játékos (családi-baráti) hermetika kapcsán érdekes dologra hívja fel figyelmünket. A szleng mint zárt rendszer működésében (hermetikus komplexum) három féle alrendszeret különböztet meg; a logoszelvű hermetikát, a szakmai hermetikát és a játékos (családi-baráti) hermetikát. Az utóbbinak szerinte két alapja lehet, az egyik a család, a másik a gyermekkor, pontosabban a gyermekek játéka. Család kapcsán megemlíti, hogy minden igazi családnak megvan a maga sajátos kifejezőkészlete, szlengje. De nem csak családoknál, hanem barátoknál is így van ez. (ezt egyébként mindenki saját maga is tapasztalhatja). A rekreatív hermetika másik oldala pedig a gyermekkori játék. JELISZTRATOV így ír erről:

„Ha a családi, baráti hermetikának maximálisan egyénített a pszichológiai töltete, a gyermeki játékhermetika viszont úgyszólván vegytiszta játék. Minden gyermeki játék a benne résztvevők körének meghatározásával (sorshúzás, kiszámoló) kezdődik, azt a játék közvetlen aktusa követi, míg végül a résztvevők köre széteshet vagy megváltozhat. A gyerekek könnyen összeállnak, ha néhány percre elfogadják a játékszabályokat, vagyis hermetizálják létüket, azután pedig elválnak, hogy már más szabályok szerint játszanak. A tiszta rekreatív hermetikára való képességük abszolút

jellegű, vagyis legalábbis közel áll ahhoz. Az ember gyermekkorában a legalkalmasabb bármely hermetikus kód (ezen belül a verbális) elsajátítására. A gyermek utánzó hajlama, „majomkodása” e szempontból a hermetizmus iránti abszolút képességét jelenti. Jellemző módon minél fiatalabbak a szleng hordozói (iskolások, főiskolások stb.), annál fogékonyabbak a rekreatív hermetika iránt, vagyis annál frissebb bennük a gyermekkori játék emléke. Viszont minél inkább felnőttek, minél idősebbek, annál kevésbé fogékonyak a hermetikus poétikák iránt. Csak viszonylag kevés felnőtt őrzi meg a hermetikusan „bolondozni tudás” képességét.” (JELISZTRATOV 1998: 42)

JELISZTRATOV szerint tehát a gyermeki képesség a teljes hermetizálásra az egyik eleme a szleng zárt rendszerének. A külvilágot pillanatnyilag kizáró gyermeki játék alkot egy olyan közeget, amely mintája lehet a szleng zárt rendszerben való értelmezésének. A kérdés most már csupán az, hogy a gyerekek maguk ebben a hermetikus komplexumban hoznak-e létre olyan nyelvi formákat, amit szlengnek nevezhetünk?

Az egy tárgy körüli szerveződés kapcsán említettem, hogy erre még vissza kívánok térni. És egy érdekes megfigyelésen keresztül kívánom leírni azt, hogy miért is tartom ezt fontosnak. Ezt a megfigyelést MÉREI FERENC és V. BINÉT ÁGNES írja le. (MÉREI-V. BINÉT ÁGNES 1985: 146–9) A gyerekek kis csoportban (hat fiú alkotta a csoportot), elzártan óvónő felügyelete nélkül játszottak. A teremben található játékokat sorra felhasználták a gyerekek játéuk során. Az egyik gyerek azonban talált egy eldugott helyen egy karácsonyfatalpat. A gyerek tudva, vagy nem, hogy mi az adott tárgy azonnal bevonta a játékba, és rendkívül sokféleképpen felhasználták, korcsolyáztak rajta, repülőnek használták stb. Nem is ez a lényeges elem a történetben, hiszen a gyerekek bármivel képesek akár órákat is eljátszani, hanem az, hogy az egyik hangadó gyerek elnevezte a tárgyat: „gyerekek, ez az atom!” Az *atom* szót nyilván nem a gyerek találta ki, nagyon sok más forrásból hallhatta: szüleitől, rádióból, tv-ből stb. Azonban valószínűleg konkrét jelentésével nem volt tisztában, csupán halvány képzetei lehettek arról, hogy mit jelenthet. Esetleg sejtethet valamit sokoldalú felhasználhatóságáról. Lehetséges, hogy éppen ezen vélt közös tulajdonság alapján kötötte össze a talált tárgyat, ezzel a számára megfoghatatlan fogalommal. A gyerekeknél egyébként az, hogy olyan dolgokat kapcsol össze számára logikusan, amelynek egyébként az égvilágon semmi köze nincs egymáshoz egyáltalán nem példa nélküli. Ez abból fakad, hogy a gyerek számára nincs megmagyarázhatatlan dolog. Abszolút nem okoz számára problémát, ha olyanról kérdezik meg, amiről nincsenek konkrét tapasztalatai, vagy tisztázott ismeretei. Mindenről tudni akar mindent, de ezt a hatalmas tudásvágyat sem tapasztalatai, sem a felnőttektől szerzett ismeretei nem elégítik ki. A gyerekek olyan dolgokat is meg akarnak magyarázni, amiről nincsenek sem tapasztalatai, sem egzakt ismeretei, csupán hallott róluk. Ezeket az úgynevezett ultrajelenségeket analógiás következtetéssel magyarázza. Saját ismereteit kiterjeszti a számára ismeretlen dolgokra is valamiféle általa vélt hasonlóság alapján. Így mondta azt például az általam egyik megkérdezett öt éves gyerek mikor a naplementéről beszélgettünk, hogy „amikor éjszaka van, a nap is

alszik!?” Ezt nyilván abból következtette ki, hogy az embereket sem és a napot sem látja éjszaka, így nyilvánvaló számára, hogy éjszaka a nap is aludni tér.

De térjünk vissza az *atomra*, mert számunkra a továbbiakban ez lesz fontos. A gyerekek másféle játékaikban már nem csak, mint atomot nevezik meg, hanem *létraatomnak*, vagy *atomhajónak* hívják. Egy másik alkalommal, amikor a gyerekek megint játszani kezdtek, újra elővették az *atomot*, de ekkor már nem ugyanaz a hat gyerek került arra a helyre, ahol a karácsonyfatalpat találták, viszont volt köztük olyan gyerek, aki legelső alkalommal is ott volt az „*atom felfedezésénél*”, és továbbadta mind az eszköz elnevezését, mind az egész ceremóniát, ahogyan játszani kell vele. A gyerekek ily módon teremtik meg saját szubkultúrájukat, hozzák létre sajátos értelmű kifejezéseiket, szavaikat, és hagyományozzák azt tovább. Ez szerintem kísértetiesen hasonlít a szleng kiscsoportban történő kialakulásához, és annak továbbterjedéséhez.

Ebben a dolgozatban is többször szó esett a szleng emocionális töltéséről, a nyelvi energia feltranszformálásáról, ami a szleng létrejöttében rendkívül fontos szerepet játszik. Ehhez kapcsolódva hadd idézzek egy gondolatot a már említett szerzőpáros könyvéből, ami a fentebb leírt megfigyelés kapcsán íródott:

„E folyamatban szembeötlő, hogy amikor egy csoportban másodízben, harmadízben jelenik meg a gyerekek által feltalált tevékenység, cselekvési mód, akkor éppen olyan nyugtalanságot, izgalmat, feszültséget vált ki, mint az első alkalommal. A légkör magas indulati telítettséget kap, a szavakat és gesztusokat érzelmek hatják át, s az egész emocionális feszültség ugyanolyan, mint amilyen első alkalommal volt.” (MÉREI–V. BINÉT ÁGNES 1985: 147)

Láthatjuk tehát, hogy az óvodások nyelvében találhatunk olyan formákat, amelyek igen szorosan rokoníthatók a szlenggel. Azonban az óvodai szleng nem merül ki az atom-féle belső keletkezésű szavakban. Mint ahogy más csoportokban is, ahol jelen van a szleng, mint nyelvi jelenség, nem csak belső keletkezésű szavakkal számolhatunk, hanem olyan szlengszavakkal is, amelyek más beszélőközösségekben jöttek létre, és kerültek át az adott csoportba. Ez az óvodai szlengre fokozottan igaz, ezt, az én megfigyeléseim is alátámasztják, ahogy azt majd láthatjuk is. Az, hogy az óvodások nyelvében megfigyelhető szleng inkább külső, mint belső keletkezésű, véleményem szerint annak köszönhető, hogy az óvodai csoport tulajdonságai nem mindenben egyeznek az úgynevezett szleng kiscsoport tulajdonságaival, amint már fentebb is említettem.

Megfigyelésem során igyekeztem kiszűrni a köznyelvitől eltérő formákat a gyerekek nyelvéből. Ilyenre természetesen rengeteg példa volt, de ezeknek jó része grammatikai hiba, például: *tiém*, *holnap jöttünk*, *sok libák* stb. Vannak továbbá félrehallások, amiket tévesen rögzítve sokáig használ a gyerek, pl.: *eskühő* (esküvő helyett), *feteke* (fekete helyett) *dögfőzelék* (tökfőzelék helyett) ez utóbbi akár szleng is lehetne, ha a főzelék kétes eredetű, és ehetetlen lenne, de nem erről volt szó. Ezeket, és az ehhez hasonló példákat azonban természetesen kizártam a vizsgálatból.

7. fejelet 19

Találkoztam azonban olyan példákkal is, amelyek nem sorolhatók be az előbb említett kategóriákba, inkább a szlenghez tartozónak mondhatjuk őket.

A legtöbb ilyen példa megfigyelésem szerint a tetszésnyilvánítással kapcsolatos. Gondolok itt például a *király*, *állati*, *baromi*, *disznó* féle kifejezésekre, a pozitív véleményezés, vagy a *szar*, *gány*, *vacak* szavakra a negatív véleményezés esetében, amelyeknek jelentésével, és használatukkal teljesen tisztában vannak azok a gyerekek, akik ezeket a szavakat használták. Ezt nem csak az én megfigyeléseim támasztják alá, az óvodai csoportot vezető óvónő is így gondolja. A véleménynyilvánításhoz kötött szlengkifejezések mellett, van még egy említésre méltó dolog, amit szintén sikerült megfigyelnem. Olyan szituációk esetében, amikor a gyerek hirtelen nem várt helyzetbe kerül, vagy számára ismeretlen információhoz jut, vagy esetleg olyan dologgal találkozik, ami számára fantasztikusnak hat, vagy lenyűgözi, gyakrabban nyúl a köznyelvitől eltérő formához. Ilyen esetekben találkoztam a: *basszus*, *dik*, *gyá* kifejezésekkel. Érdekes továbbá szerintem, hogy főleg a fiúk esetében az autók és motorok témájában találkozhatunk több szlengkifejezéssel (vagy olyan kislányoknál, akik a szokottnál nagyobb érdeklődést mutatnak a téma iránt). Ilyen esetekben találkozhatunk a *verda*, *sas*, *gépsas*, *gepu* főnevekkel, a *disznó*, *bika*, *állat*, *izmos* melléknevekkel, valamint a *tép*, *repsz* igékkel. Megfigyeléseim szerint a fiúknak ebben a témában a legkiterjedtebb a szlengszókincsük. Természetesen ezt az állítást nem lehet általánosítani, hiszen igen kevés fiúgyereket tudtam megfigyelni, pontosabban hatot, ráadásul a fentebb felsorolt „autós” kifejezések közül valamennyit használó gyerek édesapja foglalkozásánál fogva áll közel a témához, így nagymértékben valószínűsíthető, hogy ebből a forrásból származik a gyerek kiterjedt szókincse. Viszont a többi fiúgyereknél is igen „sokat” megfigyeltem ezen kifejezések közül. Egyébként általánosságban is elmondható, hogy a fiúgyerekektől több szlengszót hallhatunk, mint a kislányoktól. Ennek kapcsán viszont elgondolkozhatunk azon, hogy ez már előképe lenne annak, hogy a tipikus szlenghasználó inkább férfi, mintsem nő...

A megfigyelések és a szakirodalom tanulmányozása során arra a következtetésre jutottam, hogy már óvodás korú gyerekeknél is van szleng, de ez, ahogy az óvodás gyerekek szókincse is, csupán töredéke a felnőttekének. És ahogy a teljesség igénye nélkül hozott példaanyagomból is kitűnik, a meglévő szavak is szinte kivétel nélkül átvett szavak, nem pedig belső keletkezésűek. Viszont erre is vannak példák, még ha elszórva is, gondolok itt az *atomra*, vagy például a gyerekek által olyannyira kedvelt *-sdi* képző, amit előszeretettel ragasztgatnak mindenhová, például: *kiütősdi*, *rendőrösdi*, *orvososdi*, stb... persze kérdéses, hogy ezt mennyire tekinthetjük szlengbe tartozónak. mindenesetre biztos, hogy csak a kisgyerekeknél figyelhető meg, az effajta szóképzés. De valószínűleg több belső keletkezésű szó is lehet a gyerekeknél, amit nem sikerült megfigyelni, elsősorban az idő szűkössége miatt, de véleményem szerint a téma további kutatása számos érdekességet tartogat.

Irodalom

- A szlengkutatás 111 éve.* = VÁRNAI JUDIT SZILVIA–KIS TAMÁS szerk. (2002): Szlengkutatás 4. Debrecen.
- A szlengkutatás útjai és lehetőségei.* = KIS TAMÁS szerk. (1997): Szlengkutatás 1. Debrecen.
- BALASSA JÓZSEF (1893): A gyermek nyelvének fejlődése. *Nyelvtudományi Közlemények*, 23(1893), 60–73.
- BARANYAI ERZSÉBET (1958): Az alárendelő kifejezőmód a gyermekkorban. In: *Pszichológiai Tanulmányok*. Budapest. 187–97.
- BUZÁS KLÁRA (1972): Első osztályos gyermekek beszéde. *Magyar Nyelvőr*, 96: 191–202.
- BÜKY BÉLA (1973): *A beszédtanítás pszichológiája*. Budapest.
- DEZSŐ LÁSZLÓ (1970): A gyermeknyelv mondattani vizsgálatának elméleti módszertani kérdései. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*, VII. Budapest. 77–99.
- GÓSY MÁRIA (2005): *Pszicholingvisztika*. Budapest.
- S. KÁDÁR JÚLIA (1970): A szókincs és a szófajok gyakoriságának alakulása 3–6 éves gyerekek beszédében feladatmegoldás, illetőleg kommunikáció során. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*, VII. Budapest. 149–61.
- LENGYEL ZSOLT (1981): *A gyermeknyelv*. Budapest.
- LENGYEL ZSOLT (1976): Gyermeknyelvi kutatások a Magyar Nyelvőrben. *Magyar nyelvőr*, 100: 54–62.
- S. MEGGYES KLÁRA (1971): Egy kétéves gyermek nyelvi rendszere. *Nyelvtudományi Értekezések*, 73. sz.
- MÉREI FERENC–V. BINÉT ÁGNES(1997): *Gyermeklélektan*. Budapest.
- Mi a szleng? (Tanulmányok a szleng fogalmáról)* = FENYVESI ANNA–KIS TAMÁS–VÁRNAI JUDIT SZILVIA szerk. (1999): Szlengkutatás 3. Debrecen.
- MIKES MELÁNIA (1972): A gyermeknyelvi kutatások általános módszertani kérdései. *Nyelvtudományi Közlemények*, 74: 221–33.
- TRENCSENY KÁROLY (1908): Az analógia és a kombinálás a gyermeknyelvben. *Magyar Nyelvőr*, 37: 262–264.
- VÉRTES O. ANDRÁS (1953): *A gyermek nyelve*. Budapest.
- VÉRTES O. ANDRÁS (1963): A gyermek hangállományának fejlődése és a beszédhibák javítása. In: *Az anyanyelvi nevelés az óvodában*. Budapest.
- VIKTOR GABRIELLA (1917): *A gyermek nyelve*. Nagyvárad.
- VLAGYIMIR JELISZTRATOV: *Szleng és kultúra*. = KIS TAMÁS szerk. (1998): Szlengkutatás 2. Debrecen.